

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická

Vztah romské rodiny ke vzdělávání žáků na
speciální a praktické škole

2020

Mgr. Jitka Pilařová

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická

Závěrečná práce

2020

Mgr. Jitka Pilařová

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdávání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 15. 6. 2020

Mgr. Jitka Pilařová

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji Mgr. Adrianě Sychrové Ph.D. za odborné vedení a cenné rady při zpracování závěrečné práce.

Rovněž děkuji všem romským rodičům a dětem za spolupráci a pomoc při realizaci praktické části této závěrečné práce.

ANOTACE

Předpokládaná závěrečná práce je zaměřena na vztahy romských rodičů a jejich dětí ke vzdělávání ve speciální a praktické škole. Teoretická část se v první kapitole zabývá romskou rodinou, kulturou, tradicemi a výchovou. Druhá kapitola se věnuje romské komunikaci, oblékání, bydlení a osobnostní charakteristice Romů. Třetí kapitola popisuje vzdělávání Romů a spolupráci romské rodiny se školou. Součástí teoretické části je také charakteristika základní školy speciální.

Praktická část na základě užití metod rozhovoru podává informace o postoji romských rodičů a jejich dětí ke školnímu vzdělávání, celkové spokojenosti se školou a faktorech, které ovlivňují vzdělávání romských dětí.

KLÍČOVÁ SLOVA

romská rodina, romský jazyk, vzdělávání, výchova, speciální škola

TITLE

The attitude of Roma family to education of pupils at special schools

ANNOTATION

This thesis is focused on the various attitudes of Roma parents and their children to education at special schools. Theoretical part deals with the Roma family, culture, traditions and upbringing in the first chapter. In the second chapter is concerned with Roma communication, style of dressing, living and also is concerned with the personality traits of Romanies. The third chapter interprets the education of Romanies and the cooperation of Roma family with school. The part of theoretical part is also the characteristic of special school.

Practical part provides information about the attitude of Roma parents and their children to the school education, overall satisfaction with the school and factors which influence the education of Roma children.

KEYWORDS

Roma family, Romany language, education, special school, upbringing

Obsah

1	ÚVOD	1
2	ROMSKÁ RODINA	2
	2.1. Členové romské rodiny a jejich role	2
	2.2. Specifika romské kultury jako základ identity	4
	2.3. Romská rodina v současnosti.....	4
	2.4. Výchova v romské rodině	5
3	OSOBNOSTNÍ CHARAKTERISTIKA ROMŮ	7
	3.1. Bydlení a odívání Romů	8
	3.2. Romský jazyk a komunikace	9
	3.3. Náboženství a pověry Romů.....	10
4	ROMOVÉ A ŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ.....	11
	4.1. Předškolní vzdělávání	11
	4.2. Romové a škola.....	13
	4.3. Spolupráce rodiny a školy.....	14
5	CHARAKTERISTIKA A VZDĚLÁVÁNÍ NA SPECIÁLNÍ A PRAKTICKÉ ŠKOLE.....	15
6	VZTAH ROMSKÉ RODINY KE VZDĚLÁVÁNÍ ŽÁKŮ NA SPECIÁLNÍ A PRAKTICKÉ ŠKOLE	37
	6.1. Hlavní cíl výzkumu a výzkumné otázky.....	37
	6.2. Charakteristika výzkumného vzorku	37
	6.3. Závěry výzkumného šetření.....	42
7	ZÁVĚR	43
8	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	44
9	INTERNETOVÉ ZDROJE	47

1 ÚVOD

O problematice romské menšiny se v České republice hovoří již několik desetiletí. Osobně jsem se s romskou problematikou a vzděláváním romských dětí setkala před třemi lety, kdy jsem nastoupila jako učitelka do Základní školy speciální v Pardubicích. V mateřské škole, kde jsem předtím působila 9 let, jsem se s romským dítětem nesetkala. Proto nahlédnutí do života Romů, jejich tradic, zvyklostí a setkání s romskou komunitou mě velice ovlivnilo. Vždy jsem měla ve svém životě svoji rodinu jako prioritu, ale zájem, péče a starostlivost Romů o jejich širší rodinu a děti mě motivovala ke studiu jejich zájmu o vzdělávání.

Cílem závěrečné práce je přiblížení romské rodiny a jejich rolí, které v současné době také procházejí velkou proměnou. Do první části je zařazena romská kultura, tradice a výchova v romské rodině. Ve druhé kapitole se věnuji osobnostní charakteristice Romů a romské komunikaci, oblékání a bydlení. Třetí kapitola popisuje vzdělávání Romů a spolupráci romské rodiny se školou. Čtvrtá kapitola představuje Základní školu speciální a Praktickou školu v Pardubicích, kde probíhá vzdělávání romských dětí v rámci školního vzdělávacího plánu.

Praktická část je zaměřena na vztah romské rodiny ke vzdělávání žáků na speciální a praktické škole. Hlavním cílem bylo získat pomocí užití metod rozhovoru, postoje romských rodičů ke vzdělávání a jaká je jejich celková spokojenost se školou a učiteli. Dále se výzkumná část zabývala faktory, které ovlivňují vzdělávání romských dětí.

Na základě zkušeností pedagogických pracovníků této školy je nyní soužití a komunikace s Romy otevřenější. Navazují se pozitivní kontakty a nacházejí se nové cesty ke vzdělávání romských dětí. Proto je důležité, aby rodiče sami poznali, že vzdělávání jejich dětí má nepochybně velký význam pro budoucnost.

2 ROMSKÁ RODINA

V romské společnosti je základní jednotkou rodina – *famel'ija*. Je to rodina širší, ke které patří i ženatí synové, jejich manželky, děti a vnoučata. Každá domácnost uvnitř *famil'ije* zahrnuje většinou více než tři generace, nazývá se *tséra* (Bakalář, 2004). Pro Roma je rodina většinou jediným zdrojem bezpečí a zárukou uspokojování potřeb sociálních i psychických. Vyhnání z rodiny byl pro Roma největší trest, ztrácel tím veškeré sociální a lidské jistoty. (Říčan, 1998)

Romská rodina se odlišuje těmito znaky: „*Historickým vývojem, etnokulturní sférou, demografickými podmínkami, sociálně kulturními charakteristikami, sociálně ekonomickými ukazateli, sociálně psychologickými zvláštnostmi, širší rodinou, patriarchálními rysy, celková atmosféra v rodině a její struktura*“. (Kovaříková, 1998)

Bohatstvím romské rodiny jsou děti, což dokazuje romské přísloví: „*Nane čhave, nane bacht*.“ *Nejsou děti, není štěstí*. (Lacková, 1997)

Doposud si romská rodina udržuje patriarchální ráz, muž je postaven v rodinné hierarchii výše než žena. Jak uvádí Říčan (1998) vážnost muže a ženy stoupá s věkem. Žena je ceněna podle své plodnosti. Čím více dětí, tím více úcty, zvláště jsou vítáni synové. Jestliže žena nerodí, může ji manžel opustit. Muž může být nevěrný, naproti tomu nevěra ženy je neodpustitelná. Muž jí může trestat bitím, nebo ji může ostříhat dohola. Často muž bije ženu ze žárlivosti, což patří k lásce, takže když ji nebije, tak vlastně nemiluje.

2.1. Členové romské rodiny a jejich role

V rodinné hierarchii znamená vyšší věk vyšší postavení. Romové se vždy starají o své rodiče a je to pro ně přirozené. Romští rodiče nemají problém tuto péči přijmout, nesoužije je pocit, že jsou na obtíž. Rom v domově důchodců je výjimkou. (Šišková, In Gorniaková, 2001)

Jak již bylo uvedeno, **muž** má v rodině dominantní postavení. Jeho úkolem je zajistit ostatním členům v domácnosti ekonomické zázemí. Vydělané peníze odevzdává ženě. Pokud žije pohromadě více rodin, vždy má hlavní slovo starší muž. Otec se navíc angažuje ve výchově chlapců. Když chlapi dosáhnou pěti let, otec je pomalu zasvěcuje do mužských povinností v rodině. O výchovu dívek se nestará, zasahuje jen tehdy, když si matka neví rady. Trest od otce znamená pro dívku velké ponížení a ostudu.

Matka zůstává v pozadí rodiny, ale má velký vliv na chod celé domácnosti. V případě, že jí muž odevzdá peníze, musí se postarat o nákup potravin a ošacení. Hospodaření ovlivňuje nejvíce nejstarší **žena**. Rozděluje také povinnosti, ostatním ženám v rodině. Stará se o výchovu dětí, především o dcery. Už v šesti letech by se měla dcera postarat o mladší sourozence, pomáhat matce s domácností a učit se vařit jednoduchá jídla.

V romské společnosti je hlavní úlohou ženy mateřství. Dodnes ho mnohé ženy považují za jediné svoje životní poslání. Matka je pro děti útočištěm, zázemím a jistotou. Vztah matky a dětí je emocionálně velice silný. Pokud matka zemře, představuje pro děti velkou citovou ztrátu. (Pape, 2007)

Děti nemají v romské rodině stejné postavení. Preferování některého dítěte rodiči je ostatními dětmi akceptované. Sourozenecké vztahy jsou pozitivnější a méně poznamenány rivalitou. Respektování a autorita nejstarších sourozenců se například, projevuje tím, že jsou jim dávány určité kompetence, které přísluší rodičům.

Od **nejstaršího syna** se očekává, že bude rozumný, fyzicky vyspělý, přinášet do rodiny peníze a bude se podílet na výchově svých sourozenců. Největší zodpovědnost má za sestry, hlídá jejich počestnost. Pro ostatní sourozence je „starší bratr“ autoritou jako otec. V nepřítomnosti rodičů dohlíží na děti a organizuje jim práci. Smí také děti trestat a udělovat jim zákazy. Má právo se vyjadřovat k výběru partnera své sestry. V patnácti letech vstupuje do světa dospělých. Je vyzván svým otcem ke společnému stolu s ostatními mužskými členy rodiny. Nejsilnější vliv na rodinu získává po smrti otce, kdy se stává hlavou rodiny a často se mu musí podřídit i matka. (Lacková, 1997)

Nejstarší dcera pečuje o mladší sourozence od jejich dvou let. Na sestry může výchovně působit, předávat jim dovednosti, které souvisejí s domácností. Na chlapce může jen dohlížet. Nejstaršího bratra však musí respektovat, i když by byl věkově mladší, než ona. Stará se o jeho oblečení a on jí nakupuje dárky. Sourozenci k ní mají po celý život úctu a vnímají ji jako silnou autoritu. Své výsadní postavení si uchovává celý život. Ona sama pocítuje velkou odpovědnost za jejich osudy. (Šišková, In Gorniaková, 2001)

2.2. Specifika romské kultury jako základ identity

Pravidla a výchova, která se v romských rodinách dodržuje, souvisí také s náboženstvím a vírou. Je to zažitý způsob života, který si v rodinách předávají z generace na generaci. Romové tento soubor příkazů nazývali romipen – ten dává životu řád. (Říčan, 1998) Romipen jak uvádí Davidová (1995), nemá jednu ustálenou definici, každý autor ho vnímá odlišně.

Podle Oláha (2005) je romipen soubor hodnot a vzorců chování, kterými by se měl každý Rom řídit. K těmto hodnotám patří například úcta ke starším, pohostinnost, soudržnost, kultura stolování, smysl pro pospolitost. Tyto vlastnosti, jež patří k pravému romství, už postupně mizí. Hrdost na vlastní národní povahu je vytlačována nostalgií po zlatých starých časech. Ta je ovšem slabou oporou národní identity.

Říčan (1998) poukazuje na to, že se často vyzdvihují pozitiva romského života, kultury, mentality, ale že z nich nacházíme ve skutečnosti už jen trosky.

Romové opouštějí kladné vzorce chování a nahrazují je prvky životních standardů majoritní společnosti. Pozitiva romské identity pomalu slábnou, ať už jde o tradiční řemeslné dovednosti zpracování dřeva, kovů a přírodních materiálů, vynikající muzikálnost či o přísnou sexuální morálku, na níž si Romové hodně zakládali. (romské děti nesměly býti svědky pohlavního styku, rodiče nechodili před dětmi ani ve spodním prádle).

Pro Romy byly rodinné obřady jako svatba, křtiny a pohřeb velice důležité. Dnes vztahy mezi členy velkorodin slábnou, nebýt pohřbů, už by se nesešli.

2.3. Romská rodina v současnosti

V romských rodinách dochází v posledních letech ke změnám (Říčan, 1998, s. 45), uvádí: „*Za poslední generace romská rodina zeslábla.*“ Pro Romy je stále vysokou hodnotou, ale to neznamená, že jsou romské rodiny stabilní. Vyskytuje se i v těchto rodinách více rozvodů a rozchodů. Romská rodina je také výrazně ovlivňována nepřítomností některého z dospělých, který je ve výkonu trestu. Pohromou pro romskou rodinu může být dobře míněná snaha sociálních pracovníků, ohledně zanedbaných dětí, kdy jsou odebíráni do Dětských domovů. Následek spočívá v tom, že poškodí dítěti schopnost navazovat silné citové vztahy a setrvat v nich. Mladé romské matky pak nechávají děti v porodnici, protože nenaváží patřičný vztah ke svému dítěti. Děti zůstávají v Dětském domově, kde získají stejný defekt. Jedná se tedy o sociální dědičnost.

Sociální vyloučení, se kterým se současná rodina potýká, patří mezi nejčastější problém. Kaleja (2014) uvádí, že lokality, které jsou nejvíce postiženy sociálním vyloučením, se nacházejí především v oblasti severozápadu Čech a severu Moravy.. Právě tyto regiony jsou sociálně i ekonomicky slabší. S nezaměstnaností úzce souvisí problematika bydlení, omezený přístup k sociálním službám a nízké příjmy. Zvýšení romské kriminality se vyznačuje vysokou mírou mladistvých do páchaní trestné činnosti. Odhaduje se na několiknásobek ve srovnání s běžnou populací. Vliv rodinného zázemí se za poslední desetiletí změnilo v souvislosti s rozpadem tradiční velkorodiny. (Urban 2017)

2.4. Výchova v romské rodině

O romském dětství v rodině říká Gejza Demeter (1993), *„Zatímco česká matka kojí děťátko podle toho, jak jí to předepíše lékař, přesně po třech nebo čtyřech hodinách, romská matka mu dá napít, kdy má hlad. A kojí ho do dvou do tři let. Kluk už čutá mičudu, ale přijde se ještě k matce posilovat. Dítě neustále někdo nosí, někdo si s ním hraje, někdo se ho dotýká, někdo na něj mluví, někdo mu zpívá, někdo s ním tancuje, a dítě v půlroce sedí, když je mu třičtvrtě roku, chodí, a v roce mluví. Nikdy není samo a cítí, že je milované. České dítě musí vstávat, když ho rodiče vysypou z postele, třebaže se mu chce ještě spát. Musí jíst v přesnou hodinu, i když nemá hlad. Romské dítě jí, když má hlad, vstává, když se probudí a jde spát, když je ospalé. Třeba o i půlnoci. Nemusí být pořád ve střehu a napjaté, aby neudělalo něco špatně...“* (Říčan, 1998, s. 45)

Výchova v romské rodině k individualitě nesměřuje proto ani výchova k samostatnosti, zde nemá místo. Podle Balabánové (1995) u Romů osobní úspěch neznamena mnoho. V dětech se nerozvíjí odpovědnost za sebe sama, za svůj vlastní život, které je nosným principem evropské kultury. S individualitou souvisí i sebehodnocení. Romové cítí svou hodnotu jako hodnotu celé rodiny. Nikdy nemluví negativně před dětmi o členech rodiny. Romská rodina od dětí ani nechce, aby se samostatně rozhodovaly, dokonce si to nepřeje. Velké rozhodnutí v rodině je vždy kolektivní. Individualita a samostatnost má i stinné stránky. Samostatnost vede k sobectví a necitlivosti k druhým a nedostatek individuality překáží romským dětem ve škole při výuce.

Romské děti většinou neznají fyzické tresty. S výchovnými principy většinové společnosti, do které spadají fyzické tresty, se začali Romové seznamovat až v polovině 20. století. Obvykle jde o okamžitou reakci na danou situaci, ale ne fyzické týrání.

Typické pro romskou rodinu je, že děti od malička sdílí s dospělými způsob jejich života. Říčan (1998) uvádí, že svět dospělých a dětí není u Romů oddělen, generace vůči sobě nestojí v opozici, ale mnohé situace řeší v rámci celého kolektivu. Boj proti rodičovské autoritě v období dospívání není u romských adolescentů tak zjevný jako v ostatní společnosti.

Klíma (1997) uvádí: „*Poměrně volná, nedirektivní výchova v romských rodinách může být někdy přitažlivá, především pro děti z rodin s velkými ambicemi, s výchovou plnou zákazů, omezení a povinností. Někdy toto utečenci z dobrých rodin skončí svůj útěk v romské rodině, která je fascinuje svou otevřeností, přátelskou atmosférou, malou náročností na plnění školních povinností i svou malou strukturovaností.*“ (Říčan, 1998, s. 45)

Rom není nikdy sám, má okolo sebe lidi, kteří mu pomáhají. Každý má v rodině své místo, i když je to místo podřadné jeho to netrápí. Nikdo se nepodřizuje, všichni se ztotožňují.

3 OSOBNOSTNÍ CHARAKTERISTIKA ROMŮ

V praxi se projevují odlišné vzorce chování a jednání, které je nutné chápat jako přímé důsledky specifických rysů a je potřeba se s nimi seznámit, protože z neznalosti pak vzniká nedorozumění. (Bakalář, 2004)

Slabá vůle – neumějí chtít. V návalu emocí to myslí opravdově, ale při první překážce či problému to vzdávají.

Malá trpělivost a vytrvalost – nejsou schopni setrvat u jedné činnosti ani škole ani v práci. Stačí jim položit stéblo přes cestu a zabalí to v první vteřině. Jsou velmi urážliví, ale ani v tom nemají vytrvalost.

Nesamostatnost – sami si nic nezařídí, neumí se sami rozhodnout. V rodině je každé společné rozhodnutí správné, kdo rozhoduje sám je považován za sobce. Kolektivní rozhodování v romské rodině vede k tomu, že jednotlivec nemá potřebu jakéhokoliv vlastního vyniknutí.

Strach – je významným činitelem, který působí na jejich soudržnost. Velká skupina je pro ně podmínkou bezpečí. Bezpečný Rom je jen ve vlastní skupině. Jako jednotlivci jsou zbabělí. Mají značný strach z bolesti, bojí se smrti a neradi chodí lékaři.

Vztah k majetku – nelpí na majetku, běžně půjčují věci a hodnocení nedostatečné péče o věci a častých ztrát je nepochopením vlivu tradice na jejich jednání dnes.

Komplex méněcennosti – z pocitu méněcennosti plyne jejich nejistota. Obávají se, že něco udělají špatně, stydí se žádat o pomoc. Z pocitu z nepřijetí plyne jejich nejistota, kterou odreagovávají lží, vychloubáním, primitivní brutalitou a předváděním.

Zítří neexistuje – jejich život uznává „dnes a teď.“ Zítří je něco neurčitého, mlhavého. Od Romů nemůžeme čekat zájem o vzdělání a budoucnost, protože problém Romů vždy zněl „jak dnes přežít.“ Romové také zastávají názor, přítomnost je třeba maximálně využít, peníze rychle utratit, získaný majetek si užít, protože budoucnost je nejistá.

Nespravedlivost – jsou mimořádně citliví vůči každé nespravedlivosti

Čas - pro ně nehraje roli, děti dlouho neznají hodiny, život mají posunutý dlouho do noci a pak mají problém se vstáváním a denním režimem

Nejvyšší uznávané hodnoty – láska k rodině (soudržnost a velikost rodin), zdraví, úcta (mají rádi, když se jim vyká), peníze, televize, video (horory, brutalita), pohostinnost, (laskavost prokazuje ten, kdo si bere, ne ten kdo dává), hudba a tanec, sexuální život (začíná s nástupem puberty)

Málo uznávané hodnoty – romský jazyk, psané slovo (nemají k němu vztah), aby lidé neřekli, je moc nezajímá (kdo neví, co bude zítra, potřebuje udělat především dobrý dojem, ne mít dobrou pověst), vzdělání. (Rous, 2002)

3.1. Bydlení a odívání Romů

U Romů je bydlení jedním z nejvýznamnějších ukazatelů kulturní a sociální vyspělosti celého etnika, ale i jednotlivce. Je odrazem a výrazem jejich specifického životního způsobu života. V dřívějších dobách Romové vozili stany, bydleli v povozech a maringotkách. V posledních desetiletích žijí ve státních bytech v rámci měst, nebo na konci vesnice v opuštěných domech. Romové mají jiné životní požadavky k dispozici bydlení, funkcí některých místností. Jsou zvyklí vařit, pobývat i spát v jedné obytné místnosti – kuchyni. Funkci dětského pokoje nepovažují za potřebnou. V posledních letech se dostávají Romové do problematičtějších existenčních problémů. Důvodem je většinou jejich nezaměstnanost.

Říčan (1998) uvádí, že často dochází i k vybydlování bytů, což je úplná devastace domu, která je pro Romy typická a specificky romská. Dokážou v krátké době zničit byt, někdy i celý dům natolik, že je nutná celková úprava nebo demolice. Jejich vandalství je projevem hořkosti, vzdoru, zoufalství schopného zničit majetek, ale i sama sebe.

I když dochází v současné době k velkým změnám, Romové se stále po celém světě odlišují od okolního obyvatelstva svým oděvem, ozdobami a barevností. Olašští Romové mají nejvíce honosné oblečení, ženy nosí dlouhou nabíranou sukni s tradičními poschod'ovými volány. Charakteristickým doplňkem jsou zlaté náušnice, nápadné prsteny, často z těžkého zlata a velkými kameny. Ženy mají většinou dlouhé vlasy sepnuté i v několika vlnách sponkami. Oděv olašských romských mužů se projevuje ve výrazných barevných materiálech na košilích a vestách. Vše je doplněno zlatými řetězy na krku, velkými prsteny na ruku a zlatými hodinkami. Vše mají dokonale sladěné a upravené. Ostatní Romové, kteří žijí v městském prostředí, přejali oděv běžně používaný okolním obyvatelstvem.

3.2. Romský jazyk a komunikace

Znalost romského jazyka v České republice pomalu klesá. Etnografové říkají, že někteří romští chlapci na sebe pokřikují při sportovních aktivitách v češtině. Nechtějí na veřejnosti používat svůj mateřský jazyk, i když ho dobře ovládají. Ve skutečnosti se také vytrácí i z rodinného života. Romský jazyk snad přežije jako literární jazyk pohádek a písní. Pod tlakem sdělovacích prostředků se tyto pohádky už nevyprávějí a písně nezpívají dost na to, aby to podpořilo národní identitu. (Smékal, In Říčan, 2003)

Komunikační styl Romů je zcela odlišný například v řeči těla, která představuje pocity, emoce. Souvisí s výrazem obličeje, pohyby rukou, ve využívání prostoru, dotýkání se. Mají také jiný oční kontakt. (Řetízek, 2003)

Emoce – nekontrolovatelná okamžitá reakce patří k životu Romů. Jejich emoce patří k jednání. Zakřičet, vynadat, zaplakat je důkaz toho, že mu na věci záleží.

Empatie – Romové se dokáží velmi brzy vcítit do pocitů druhého, dovedou si vybavit to, co člověk prožívá. Rom nepotřebuje slyšet, on to cítí.

Vnímání – u Romů převažuje strach, pocity křivdy a nespravedlnosti na velmi citlivé téma rasismu a ohrožení, proto je důležité se při komunikaci tomuto tématu vyhnout.

Intuice – Romové umějí člověka přečíst z řeči těla, pohledu očí, pohyby rukou a gest. Při komunikaci zpracovávají mimoslovní informace. Mají vyvinutý smysl pro poznání člověka pouhým pohledem a intuicí.

Osobní vzdálenost – Rom získává jistotu a pocit bezpečí, když je s člověkem na dosah, nebo přímo v osobním dotyku.

Nízká schopnost generalizace – zevšeobecnění - je nutné používat při komunikaci takový slovník, kterému budou rozumět, aby pochopili naše sdělení, tak jak jsme si přáli. (Řetízek 2003)

3.3. Náboženství a pověry Romů

„V myšlení Romů převládají animistické a démonické představy s výraznými prvky uctívání přírody, především živlů. Co se týká náboženství, hlásí se k té konfesi, která v dané zemi převažuje. Ke katolicismu přitom inklinují zcela přirozeně. Láká je pestrobarevnost výzdobou kostelů, okázalostí a pompou.

Sny – snům se přikládá velký význam, když se zdá o jídle = nemoc, vidí auto = dostane dopis, hospoda = bude plakat, chléb = vězení

Těhotenství – těhotná žena se nesmí dívat na nic co je ošklivé, hnusné. Thrillery a filmy o zvířatech se těhotným ženám dodnes zakazují.

Přísaha – pokud Rom jinému Romovi nevěří, může ho vyzvat k přísaze na káli (černé zástěře). Každý se toho bojí, neboť ten kdo křivě přísahá, zemře.

Pohřeb – pozůstalí drží rok smutek (neúčastní se oslav, nosí černé košile). Z bytu mrtvého odnáší barevné a křiklavé dekorace. Do rakve se dává alkohol, cigarety, peníze a svaté obrázky. Zemřelý je oblečen do zcela nových šatů a je ozdoben zlatými šperky. U mrtvého se bdí (tzv. verrstáší). (Bakalář, 2004)

4 ROMOVÉ A ŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

V posledních padesáti letech nebylo snahou začlenit romské děti do školních kolektivů ostatních dětí na základě respektování jejich kulturní identity jako rovnocenné kulturní identity národa, ve kterém žijí. Balabánová (1995) uvádí že, školní praxe tehdy vycházela z dogmatu „průměrného žáka“ všechny děti ve společnosti jsou stejné, mají průměrně stejné intelektové schopnosti, znalosti, návyky a potřeby a vylučovala každého, kdo z tohoto průměru vybočoval.

Pro většinu romských rodin vzdělání nepředstavuje žádnou hodnotu, o kterou by měli usilovat. Romové vnímají školu jako nutné zlo – nástroj represe, jemuž se snaží vyhýbat. Výsledkem je pak nespokojenost žáků ve škole, negativní hodnocení, nezáměr o plnění domácí přípravy časté absence ve vyučování a tím i následné záškoláctví. (Balvín, In Sekyt, 2004)

V posledních letech vznikla řada organizací podporující integraci Romů právě především prostřednictvím vzdělání. Je více než kdy jindy kladen důraz na řešení otázky vzdělávání Romů.

Vláda přijala 23. 5. 2015 Strategii romské integrace do roku 2020. Tato strategie „navazuje na předchozí koncepční materiály, především na Koncepci romské integrace 2009-2013. Jejím cílem je zvrátit do roku 2020 negativní trendy, ve vývoji situace Romů v ČR zejména ve vzdělávání, zaměstnanosti, bydlení a v oblasti sociální. Dále si klade za cíl nastartovat a urychlit pozitivní změny a dosáhnout pokroku při odstraňování neodůvodněných a nepřijatelných rozdílů mezi podstatnou částí Romů a většinovou populací. V neposlední řadě rovněž hodlá zajistit účinnou ochranu Romů před diskriminací a povzbudit rozvoj romské kultury a jazyka.“ (Strategie romské integrace do roku 2020, [online])

4.1. Předškolní vzdělávání

Mateřská škola je prvním a základním článkem vzdělávacího systému. Předškolní vzdělávání podporuje výchovné působení rodiny, doplňuje specifické podněty a rozvíjí je. Je to místo, kde děti získávají sociální zkušenosti, základní poznatky o životě a první podněty k dalšímu vzdělávání. Předškolní vzdělávání je organizováno v mateřských školách, které mají v České republice mnoholetou tradici. Navštěvuje ji, ale velmi malé procento romských dětí. Důvody jsou hlavně ekonomické, rodiče nechtějí platit poplatky, které mají v mateřských školách. Také cítí nebezpečí, že se jim dítě odcizí. Nevýhodou bylo, že rodiče nebyli povinni je do nich posílat.

(Říčan, 1998) Zlom nastal až ve školním roce 2017/2018, kdy novela školského zákona přinesla předškolní rok ve veřejných předškolních zařízeních jako povinný.

V České republice existují od školního roku 1993/1994 **přípravné třídy** zakládané při základních školách a základních školách praktických, které jsou bezplatné. Tyto třídy jsou hlavně zřizovány pro děti se sociálním znevýhodněním a jsou určeny k přípravě těchto dětí na vstup do povinného vzdělávání. Romské děti by se tak mohly lépe adaptovat na školní prostředí.

Vstupní předpoklady žáků do přípravné třídy:

o zařazování žáků do přípravné třídy základní školy rozhoduje ředitel školy na žádost zákonného zástupce dítěte a na základě písemného doporučení školského pedagogického zařízení (Pedagogicko-psychologická poradna, Speciálně pedagogické centrum).

Charakteristika školního vzdělávacího programu:

vzdělávací činnost je založena na metodách přímých zážitků, využívá dětské zvědavosti a potřeby objevovat, vede děti k individuální práci s vytvořením podmínek pro činnost dítěte. Probouzí v dítěti aktivní zájem a chuť dívat se kolem sebe, naslouchat, objevovat, co všechno už samo umí, zvládne a dokáže. Nepředkládá dětem jen hotové návody, ale naopak jim umožní hledat samostatné cesty tvořivým myšlením a vlastním nápadem.

Vzdělávací program:

respektuje hlavní cíle předškolního vzdělávání:

- rozvíjení dítěte a jeho schopnost učení
- osvojení si základních hodnot učení, na nichž je založena naše společnost
- získání osobní samostatnosti, schopnosti projevovat se jako samostatná osobnost působící na své okolí

Oblasti, které reflektují rozvoj dítěte, jeho přirozený život, zrání a učení:

- dítě a jeho tělo
- dítě a jeho psychika
- dítě a ten druhý
- dítě a společnost
- dítě a svět

4.2. Romové a škola

Romské děti žijí ve velké rodině, obklopeni mnoha sourozenci s minimálním kouskem vlastního prostoru a velmi často v nevyhovujícím prostředí. Romská rodina není zpravidla dobrou přípravou na školu. Školní zralost, připravenost romských dětí je velkým problémem. Doma si nemalují, nemají tolik hraček, které by zdokonalovaly jejich jemnou motoriku, a na kterých by se učily různým dovednostem. Jak napsal Říčan, chybí stavebnice, omalovánky, pastelky, knížky, kvízy, doplňovačky (Říčan, 1998, s. 111)

V romské rodině ponechávají rodiče dítěti volnost v rozhodování běžných věcí. Výchova bez příkazů a trestů přináší nepřipravenost se podřídit příkazům a nařízením. Ve škole pak romské děti mívají potíže s autoritou a pracovat podle pokynů. Nejsou zvyklé pracovat a rozhodovat se samostatně. Romské dítě není zvyklé na pravidelný režim (spánek, strava). Docházka je často nepravidelná, zvláště ve vyšších ročnících mívají žáci vysoké absence. Rodiče mnohdy své děti zaměstnávají hlídáním mladších sourozenců. Setkáváme se výmluvou rodičů, že děti nemají co na sebe, bylo ošklivé počasí nebo nemají peníze na svačinu.

Velkým problémem je časnější dospívání romského dítěte. Romové dospívají mnohem dříve než děti neromské a také mají častěji odloženou školní docházku, případně opakují ročník. V prvních ročnících bývají romské děti k učitelům milé a rády se učí, přibližně v pátém ročníku dochází často ke zlomu, který učitelé nazývají „volání krve“. Zhorší se prospěch, dítě začne být vzpurné a ztrácí zájem o školu, chovají se agresivně ke spolužákům často i k učitelům. Jednak učivo ve vyšších ročnících bývá náročnější. Vysvětlit to lze, i právě nastupující pubertou, určitou roli může hrát, že se zvýrazňují typicky romské fyzické rysy. (Říčan, 1998)

Dalším velkým problémem zapojení romských dětí do vzdělávání je jazyková bariéra. Romské děti již od raného, předškolního věku nerozvíjí svůj mateřský- romský jazyk. Romové rozvoji mateřského jazyka nevěnují dostatečnou péči. Začínají velmi záhy s dětmi mluvit česky ze strachu před jejich pozdějším neúspěchem ve škole. Výsledek však bývá právě opačný. (Polechová, 2005)

Další handicap, který často tyto děti provází, jsou specifické poruchy učení (dyslexie, dysgrafie..) Zlepšením diagnostiky a vypracováním nové metodiky by podle Říčana (1998) ubylo omylů vedoucích k poškozování těchto dětí zařazením do základních škol. Někteří rodiče se už sami domáhají pro své děti speciální (zvláštní) školy. Vědí, že se tam lépe cítí, jsou bez větší námahy úspěšné a mívají tam početní převahu.

4.3. Spolupráce rodiny a školy

Vzdělávání a výchova má v systému romských hodnot jen nízké postavení. Faktorem, který komplikuje školní úspěšnost romských dětí je problém rodiny a školy. Rodina má pro jednotlivce ještě větší význam v situaci, kdy jsou její vztahy s okolím neznámé, negativní. (Balvín, 2004)

Romští rodiče mají ke škole i k pedagogům nedůvěru. Nemají potřebu se informovat o prospěchu o výuce a většinou ani nechodí na třídní schůzky. Vzhledem k situaci některých rodičů nejsou schopni dětem pomoci s domácími úkoly, zajistit zázemí pro domácí přípravu.

Navázání kontaktu s rodinou a získání její důvěry je velkým přínosem pro práci ve škole. Jako pedagogové se musíme neustále snažit o kontakt s rodiči a vzbudit zájem o výsledky a úspěchy jejich dětí. Zvat je na různá vystoupení, besídky. Umožnit jim návštěvu a nahlédnutí do výuky.

Říčan (1998, s. 113) píše o tom, že Romové chápou školu jako represivní instituci a mají k ní často nedůvěru, která se přenáší na děti. Dále uvádí, že ve vzdělání svých dětí vidí Romové nebezpečí, které spočívá v odcizení z komunity. Mají také obavy, že se jejich dítě stane obětí šikany.

Z vlastní zkušenosti považuji za klíčové pro spolupráci s rodiči věnovat romským rodičům klidnou a trpělivou pozornost. Ocenit rodičovskou snahu, uznat jejich těžkosti. Je nutné dítě pochválit a výtky sdělovat šetrně. Komunikace s rodiči by měla být srozumitelná a pozitivní. Romským rodičům je dobré projevovat úctu a při závažných rozhodnutích je třeba respektovat autoritu - hlavu rodiny, tedy otce. (Navrátil, Matiloli, 2001)

Pedagog, který s romskými žáky pracuje, by si měl uvědomovat individuální rozdíly, znát veškerá specifika těchto žáků a umět s nimi pracovat. Po navázání vzájemné spolupráce a získání důvěry romských rodičů je možné navyšovat úkoly a postupně rodiče zapojovat, měnit pozitivně jejich postoje ke vzdělávání svých dětí. Ukázat jim, že škola není nepřátelská instituce.

5 CHARAKTERISTIKA A VZDĚLÁVÁNÍ NA SPECIÁLNÍ A PRAKTICKÉ ŠKOLE

Speciální základní škola a praktická škola Pardubice

poskytuje vzdělání dětem a žákům se speciálními vzdělávacími potřebami. Vzdělává žáky, kteří jsou zařazeni na základě doporučení školského poradenského zařízení (PPP, SPC) a podle individuálního vzdělávacího plánu. Žáci jsou přijímáni podle § 49 zákona 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. Součástí školy je základní škola praktická, jejíž součástí je i přípravná třída předškolního vzdělávání, základní škola speciální a praktická škola dvouletá

Dítětem, žákem se speciálními vzdělávacími potřebami je žák s přiznanými podpůrnými opatřeními nebo žák s podpůrnými opatřeními prvního až pátého stupně.

Dítětem, žákem a studentem se speciálními vzdělávacími potřebami se rozumí osoba, která k naplnění svých vzdělávacích možností nebo k uplatnění nebo užívání svých práv na rovnoprávném základě s ostatními potřebuje poskytnutí podpůrných opatření. Podpůrnými opatřeními se rozumí nezbytné úpravy ve vzdělávání a školských službách odpovídající zdravotnímu stavu, kulturnímu prostředí nebo jiným životním podmínkám dítěte, žáka nebo studenta. Děti, žáci a studenti se speciálními vzdělávacími potřebami mají právo na bezplatné poskytování podpůrných opatření školou a školským zařízením. Školní vzdělávací program vychází z koncepce předlohy Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením.

Vytváříme žákům podmínky pro jejich úspěšné vzdělávání a uspokojování jejich speciálních vzdělávacích potřeb. Uplatňujeme při jejich vzdělávání kombinace speciálně pedagogických postupů a alternativních metod s modifikovanými metodami používanými ve vzdělávání běžné populace. Tyto metody uplatňujeme zejména při rozvíjení rozumových schopností, orientačních dovedností, zlepšování sociální komunikace a dalších specifických dovedností žáků.

Výhody naší školy:

malý počet žáků ve třídě, výuka speciálními pedagogy, individuální přístup, volnočasové aktivity, pohodové a pozitivní klima

Charakteristika ZŠS

Ve třídě ZŠS je vyučováno maximálně 6 žáků (+2, - 2 na základě krajské výjimky). Výchovně vzdělávací činnost zajišťuje ve třídě speciální pedagog a buď další speciální pedagog nebo asistent pedagoga či osobní asistent, který se individuálně věnuje méně samostatným žákům.

Vzdělávání v ZŠS navazuje na výchovu v rodině, speciální předškolní vzdělávání v MŠ, nebo přípravném stupni ZŠS (v trvání 1 až 3 roky).

Školní docházka do ZŠS je desetiletá. První stupeň tvoří 1. – 6. ročník, druhý stupeň tvoří 7. – 10. ročník. První stupeň je členěn na 1. období (1. – 3.ročník) a na 2. období (4. – 6.ročník).

Zaměření ZŠS

Poskytuje základy vzdělání žákům se středním, těžkým a kombinovaným postižením.

Poskytuje žákům předprofesní a profesní přípravu a možnost následného pokračování vzdělávání na Praktické škole dvouleté.

Zajišťuje individuální výuku žákům, kteří ze zdravotních důvodů nemohou každodenně docházet do školy.

Respektuje individuální zvláštnosti žáků.

Vytváří optimální podmínky, přátelskou atmosféru, klidné nestresující prostředí umožňující koncentraci na práci.

Uspokojuje základní, psychické a sociální potřeby tak, aby žáci v rámci svých možností dosáhli cílů základního vzdělávání.

Vzdělávání žáků se středně těžkým a těžkým mentálním postižením a souběžným postižením více vadami

V ZŠS jsou vzděláváni žáci, kteří mají sníženou úroveň rozumových schopností, psychické zvláštnosti, nedostatečnou úroveň koncentrace pozornosti a nízkou úroveň volných vlastností, které jim znemožňují zvládnout plnění OVO a KK v ZŠ praktické. V upravených podmínkách ZŠS a při odborné speciálně pedagogické péči jsou žáci schopni osvojit si **základy vzdělání**.

Obsahem výchovně vzdělávací práce je vypěstování návyků sebeobsluhy, hygieny, rozvíjení pracovních dovedností, osvojování si základních vědomostí, dovedností a návyků potřebných pro uplatnění v praktickém životě tak, aby žáci mohli vést samostatný život a společensky se uplatnit.

Cíle vzdělávání:

- vybavit žáky vědomostmi, dovednostmi a návyky, které jim umožní úspěšně se zapojit do praktického života
- vést žáky k verbální i neverbální komunikaci, ohleduplnosti a toleranci
- naučit žáky vytvářet a pěstovat kladný a přátelský vztah k lidem
- posilovat u žáků kladný vztah k přírodě a aktivně se podílet na ochraně životního prostředí
- vytvářet a upevňovat poznatky a dovednosti v péči o své zdraví a zdraví jiných.
- motivovat žáky k učení, posilovat jejich sebekontrolu a sebehodnocení
- rozvíjet potřeby a zájmy žáků prostřednictvím zájmové činnosti
- připravovat žáky k tomu, aby si uvědomovali svá práva a naplňovali své povinnosti

VZDĚLÁVACÍ PROGRAMY ŠKOLY

vzdělávací program	kód oboru
Základní škola	
Školní vzdělávací program zpracovaný podle RVP ZV, č.j. MŠZŠPŠ/840/17	79-01-C/01
Základní škola praktická	
Školní vzdělávací program zpracovaný podle RVP ZV-LMP č.j. ZŠPŠ 522/09	79-01-C/01

Základní škola speciální	
Školní vzdělávací program zpracovaný podle RVP ZŠS č.j. ZŠPŠ 486/10 – Díl I., Vzdělávání žáků se středně těžkým mentálním postižením	79-01-B/01
Školní vzdělávací program zpracovaný podle RVP ZŠS č.j. ZŠPŠ 486/10 – Díl II., Vzdělávání žáků s těžkým mentálním postižením a souběžným postižením více vadami	79-01-B/01
Přípravný stupeň základní školy speciální	
Školní vzdělávací program zpracovaný podle RVP ZŠS č.j. ZŠPŠ 486/10 – Příloha č.1 k ŠVP ZŠS: ŠVP PS ZŠS č.j. MŠZŠPŠ/964/19	79-01-B/01
Přípravná třída základní školy	
Školní vzdělávací program pro přípravnou třídu základní školy zpracovaný podle RVP PV č.j. ZŠPŠ/670/09	
Praktická škola dvouletá	
Školní vzdělávací program zpracovaný podle RVP pro obor vzdělávání praktická škola dvouletá určený pro střední vzdělávání žáků, č.j. MŠZŠPŠ/651/12	78-62-C/02

Výchovné a vzdělávací strategie

Kompetence k učení

Žák podle svých možností a schopností na konci základního vzdělávání:	Výchovné a vzdělávací strategie
ovládá základy čtení, psaní a počítání a využívá je ke svému vzdělávání	Pomocí názoru a rozvíjením smyslového vnímání vytváříme podmínky k plnění základů čtení psaní a počítání.
používá učebnice, učební materiály a učební pomůcky	Zařazujeme didaktické hry zaměřené na rozvoj smyslového vnímání a jemné motoriky. Využíváme učebnice, učební texty, pracovní sešity, pracovní listy a další názorné pomůcky.
dodržuje návykové stereotypy učení, snaží se o koncentraci na učení	Pravidelnými rituály posilujeme jeho stereotypy učení a koncentraci.
chápe pochvalu jako motivaci k dalšímu učení, má zájem o získávání nových poznatků	Pochvalou a kladným hodnocením posilujeme sebevědomí žáka jeho zájem o další učení.
používá termíny, znaky a symboly ve spojení s konkrétními situacemi každodenního života	Rozvíjíme chápání používaných znaků, symbolů v konkrétních situacích, např. dramatizací.
ovládá elementární způsoby práce s počítačem	Využíváme naučných výukových programů při práci s PC.
uplatňuje získané zkušenosti v praktických situacích	Nápodobou a modelovými situacemi vytváříme u žáků vlastní prožitky, při kterých uplatňují získané zkušenosti a vědomosti.

Kompetence k řešení problémů

Žák podle svých možností a schopností na konci vzdělávání:	Výchovné a vzdělávací strategie
překonává problémy přiměřeně ke svým možnostem	Pochvalou a kladným hodnocením posilujeme sebevědomí žáků, tak aby byli schopni překonávat problémy.
řeší známé a opakující se situace na základě nápodoby a vlastních zkušeností	Nápodobou a modelovými situacemi vytváříme u žáků vlastní prožitky, které lze využít při řešení problémových situací.
vnímá problémové situace a řeší je s pomocí naučených stereotypů i získaných zkušeností	Pravidelnými činnostmi a rituály posilujeme u žáků naučené stereotypy postupů při řešení problémových situací.
nenechá se při řešení problému odradit nezdarem	Vysvětlováním postupů v konkrétních situacích povzbuzujeme žáky k řešení problémů různými způsoby a při neúspěchu nabízíme jiné postupy, aby se žáci nenechali odradit nezdarem.
ví, na koho se může obrátit o pomoc při řešení problémů	Dramatizací a formou her seznamujeme žáky s institucemi, na které se mohou obrátit o pomoc při řešení problému.

Kompetence komunikativní

Žák podle svých možností a schopností na konci základního vzdělávání:	Výchovné a vzdělávací strategie
komunikuje s druhými lidmi přiměřeně svým schopnostem	Dramatizací a vlastním prožitkem nacvičujeme a trénujeme komunikaci v různých životních situacích.
rozumí sdělení a reaguje na ně podle svých možností	Zjednodušeným slovním sdělením a názorem usilujeme o pochopení daného úkolu či problému.
vyjadřuje své pocity, prožitky a nálady vhodným způsobem	Formou vyprávění, her a soutěží rozvíjíme u žáků schopnost vyjádřit srozumitelně své prožitky, pocity a nálady.
chápe jednoduché, běžně užívané texty, záznamy a obrazové materiály	Využíváním knih, učebnic, časopisů, pracovní sešitů a listů rozvíjíme u žáků pochopení textů v nich.
zvládá jednoduchou formu písemné komunikace	Při různých typech komunikace trénujeme žáky k používání jednoduché písemné formy (dopis, pohled, vyplnění formuláře...)
vyjadřuje své názory a postoje, vhodnou formou obhajuje svůj názor	Pomocí modelových situací nacvičujeme u žáků používání vhodných forem pro vyjádření a obhájení svého názoru či postoje.
využívá pro komunikaci běžné informační a komunikační prostředky	Praktickými činnostmi seznamujeme žáky s využitím informačních a komunikačních prostředků.
využívá získané komunikační dovednosti k vytváření vztahů potřebných ke společenské integraci	Komunikativní dovednosti podporujeme každodenním vzájemným kontaktem při využití otázek a odpovědí, sdělování vlastních zážitků a zkušeností, forem společenského styku, pojmenovávání věcí

Kompetence sociální a personální

Žák podle svých možností a schopností na konci základního vzdělávání:	Výchovné a vzdělávací strategie
má základní představu o vztazích mezi lidmi	Sledováním vhodných pořadů, četbou a pohádkami vytváříme představu o vztazích mezi lidmi.
orientuje se v prostředí, ve kterém žije	Zařazováním vycházek procvičujeme orientaci v blízkém okolí.
podílí se na jednoduchých sociálních aktivitách	Formou didaktických her a společných akcí rozvíjíme spolupráci mezi žáky.
uplatňuje základní návyky společenského chování	Příkladem a slovními pobídkami vyžadujeme dodržování stanovených pravidel chování na veřejnosti.
navazuje a udržuje vztahy s vrstevníky, respektuje druhé lidi	Názorem, fotografiemi, opakováním jmen a popisem konkrétní osoby upevňujeme a rozšiřujeme poznávání osob z blízkého okolí..Dělbou práce ve skupinách směřujeme žáky k vzájemnému respektování.
rozpoznává nevhodné a rizikové chování, je seznámen s jeho možnými důsledky	Sledováním vhodných programů a besedami seznamujeme žáky s nebezpečím nevhodného a rizikového chování.Scénkami a dramatizací konkrétních situací poukazujeme na jeho možné důsledky.
uvědomuje si nebezpečí možného psychického i fyzického zneužívání vlastní osoby	Četbou, besedami a sledováním vhodných programů vytváříme u žáků představu o nebezpečí psychického a fyzického zneužívání tak, aby si je sami uvědomili.

Kompetence občanské

Žák podle svých možností a schopností na konci základního vzdělávání:	Výchovné a vzdělávací strategie
využívá osvojené návyky a dovednosti k zapojení se do společnosti	Formou didaktických her a dramatizací rozvíjíme dodržování základních společenských norem a pravidel soužití ve společnosti.
má povědomí o základních právech a povinnostech občanů	Formou besed, sledováním vhodných programů a s využitím výukových programů na PC seznamujeme žáky s jejich základními právy a povinnostmi.
dodržuje základní společenské normy a pravidla soužití	Zařazujeme aktivity zaměřené k osvojování si vhodných způsobů chování a jednání na veřejnosti.
chrání své zdraví, dodržuje naučené stereotypy chování zdravého životního stylu a ochrany životního prostředí	Praktickými činnostmi a aktivitami se žáci podílí na ochraně životního prostředí. Osobním příkladem podporujeme význam zdravého životního stylu.
dokáže se chovat v krizových situacích i v situacích ohrožujících život a zdraví člověka podle pokynů kompetentních osob	Modelovými situacemi napomáháme správnému chování v krizových situacích a situacích ohrožujících život a zdraví člověka.

Kompetence pracovní

Žák podle svých možností a schopností na konci základního vzdělávání:	Výchovné a vzdělávací strategie
má osvojené hygienické návyky, zvládá sebeobsluhu podle svých možností	Formou didaktických her, modelových situací, motivujeme, dohlížíme a procvičujeme hygienická pravidla, hygienické potřeby žáků automatizujeme.
zvládá základní pracovní dovednosti, operace a postupy při jednoduchých pracovních činnostech	Vysvětlováním a praktickými činnostmi učíme žáky správnému užití materiálů, nástrojů, techniky vybavení a postupů.
pracuje podle naučeného pracovního postupu, podle instrukcí plní zadané jednoduché úkoly	Stálým opakováním, jasnými instrukcemi a postupnými kroky posilujeme u žáka schopnost pracovat podle naučeného pracovního postupu.
soustředí se na pracovní výkon a je schopen vytrvat při jeho plnění	Zadáváním vhodných úkolů rozvíjíme žákovu koncentraci na práci a její dokončení.
respektuje pravidla práce v týmu a svými pracovními činnostmi ovlivňuje kvalitu společné práce	Zařazujeme práci skupinovou a práci ve dvojicích a vhodnou motivací a pozitivním hodnocením vedeme žáka ke kvalitní týmové práci.
přijímá posouzení výsledků své práce	Stálou motivací podporujeme rozvoj reálného posouzení výsledků své práce.
dodržuje zásady bezpečnosti, ochrany zdraví, hygieny práce a ochrany životního prostředí při pracovních činnostech podle naučených stereotypů	Nacvičujeme a trénujeme modelové situace vedoucí k zajištění bezpečnosti žáků. Na vycházkách, při pracovních činnostech a při hrách vedeme žáky k dodržování pravidel bezpečnosti a ochrany zdraví v různém prostředí.

Výchovný a vzdělávací obsah speciálních tříd je rozpracován do následujících okruhů učiva:

ČESKÝ JAZYK (1. – 10. ročník)

Charakteristika vzdělávací oblasti:

Vzdělávací oblast Český jazyk má stěžejní postavení ve výchovně vzdělávacím procesu. Rozvíjí u žáků osvojení a používání mluvené i písemné podoby jazyka. Žáci se učí vnímat různá sdělení, rozumět jim a reprodukovat je. Jazykový rozvoj žáků probíhá paralelně s rozumovým a emocionálním zráním.

Vzdělávací oblast zahrnuje učivo zaměřené na rozvoj smyslového a citového vnímání, vyjadřovacích schopností, čtení a psaní.

Obsah vzdělávací oblasti Český jazyk se realizuje ve vzdělávacích oborech čtení a psaní.

Obsahem vzdělávacího oboru čtení je postupné osvojování písmen, slov a vět, které vede k rozvíjení čtecí dovednosti, vnímání obsahu čteného textu a čtení snadného krátkého textu s porozuměním. Důležité je povzbuzovat u žáků zájem o čtení, jako o jeden ze zdrojů informací.

Vzdělávací obor psaní rozvíjí grafické dovednosti žáků, jejich jemnou motoriku a grafomotoriku, a tím zároveň stimuluje jejich myšlení. Získání grafických dovedností, postupné zvyšování kvality a rychlosti písma a praktické využívání získaných dovedností dává žákům možnost jednoduché písemné komunikace.

Cílové zaměření předmětu:

Vzdělávání v dané vzdělávací oblasti směřuje k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí tím, že vede žáka k:

- rozvíjení řečových schopností a myšlení
- srozumitelnému vyjadřování ústní i písemnou formou a kultivovanému projevu v běžných situacích
- dorozumívání v běžných komunikačních situacích, ke sdělování názorů
- osvojení techniky čtení a psaní
- získání základních dovedností pro pochopení čteného textu
- zvládnutí orientace v jednoduchých textech různého zaměření

- získávání zájmu o čtení a rozvíjení schopnosti reprodukovat snadný krátký text
- zvládnání opisu jednoduchého textu, psaní krátkých slov i podle diktátu
- praktickému využití získané dovednosti psaní

ŘEČOVÁ VÝCHOVA (1. – 10. ročník)

Charakteristika vzdělávací oblasti:

Řečová výchova má svoji nezastupitelnou úlohu při rozvoji komunikačních schopností a dovedností žáků, které jsou předpokladem jejich úspěšné sociální adaptace a integrace i jejich dalšího vzdělávání.

Řečová výchova zahrnuje rozvíjení komunikačních dovedností i individuální logopedickou péči. Je možné pracovat s celým kolektivem třídy, se skupinou či dvojicí žáků i individuálně s jednotlivými žáky.

Cílové zaměření předmětu:

Vzdělávání v dané vzdělávací oblasti směřuje k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí tím, že vede žáka k:

- diagnostika komunikačních schopností žáka
- gymnastika mluvidel
- dechová cvičení
- hlasová cvičení
- řeč, zvukové prostředky řeči tempo, melodie
- rozvíjení sluchového vnímání – diferenciací hlásek ve slově
- rozvíjení slovní zásoby
- stavba věty, tvoření vět
- otázky a odpovědi, vyprávění podle otázek
- kultura mluvního projevu, konverzační cvičení
- dramaturgie

- pohybová a rytmická průprava

Předmět Řečová výchova se vyučuje také u žáků s těžkým mentálním postižením.

MATEMATIKA

Charakteristika předmětu:

Předmět **matematika** byl vytvořen ze vzdělávací oblasti matematika a její aplikace. Žáci získávají poznatky na základě praktických činností a dovedností, které využívají v běžném životě. Osvojují si základní matematické pojmy, symboly, postupy a způsoby jejich užití. Učí se zacházet s matematickými pomůckami včetně kalkulačtoru. Součástí matematického učiva je získání základních dovedností z geometrie, žáci poznávají geometrické tvary a tělesa, učí se přesnosti a pečlivosti při měření.

Vzdělávací obsah předmětu matematika je členěn do tématických okruhů:

- Řazení a třídění předmětů
- Čísla a početní operace
- Závislosti, vztahy a práce s daty
- Základy geometrie

Cílové zaměření předmětu:

- Osvojení a pochopení matematických postupů, ovládnutí základních matematických dovedností
- Rozvíjení paměti a logického myšlení prostřednictvím matematických operací
- Rozvíjení vytrvalosti, samostatnosti a pozornosti
- Využívání matematických symbolů
- Uplatnění získaných znalostí a dovedností v běžném životě (měření, porovnávání velikostí, manipulace s penězi)
- Spolupráce při společném řešení daných úkolů
- Zlepšování svého grafického projevu a základních rýsovacích dovedností

Ve výuce jsou realizována průřezová témata Osobnostní a sociální rozvoj, Multikulturní výchova.

INFORMATIKA

Charakteristika předmětu:

Předmět Informatika byl vytvořen ze vzdělávací oblasti Informační a komunikační technologie. Předmět rozvíjí u žáků základy práce s osobním počítačem a základním programovým vybavením, zejména s textovým editorem, dostupnými výukovými a vzdělávacími programy. Žáci si osvojují obsluhu počítače na elementární uživatelské úrovni.

Dovednosti získané při práci s počítačem jsou pro ně výhodou v dalším praktickém životě. V rámci výuky jsou realizována průřezová témata: Osobnostní a sociální výchova

Cílové zaměření předmětu:

- osvojení základních znalostí a dovedností práce s počítačem
- využití možností výpočetní techniky
- vytváření základních dovedností v oblasti informační gramotnosti
- rozvíjení koncentrace pozornosti
- rozvíjení a zdokonalování jemné motoriky
- zapojení více smyslů k rozvíjení estetického citění
- využití potřebných informací
- využití výpočetní techniky jako prostředek komunikace
- získání povědomí o nevhodném obsahu, která se mohou vyskytnout na internetu

Ve výuce jsou realizována průřezová témata Osobnostní a sociální výchova.

VĚCNÉ UČENÍ (1. – 6. ročník)

Charakteristika vzdělávací oblasti:

Předmět Věcné učení byl vytvořen ze vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět. Žáci získávají základní poznatky o okolním světě, životě společnosti, o živé a neživé přírodě. Na základě pozorování a vlastních praktických zkušeností se žáci učí správně pojmenovávat předměty, jevy a situace. Osvojené nové poznatky se učí uplatňovat v běžném životě. Součástí výuky Věcného učení jsou vycházky, exkurze a výlety do nejbližšího okolí školy.

Vzdělávací obsah předmětu Věcné učení je členěn do tématických okruhů:

- Místo, kde žijeme
- Lidé kolem nás
- Lidé a čas
- Rozmanitost přírody
- Člověk a jeho zdraví

Cílové zaměření vzdělávací oblasti

- vytváření a upevňování hygienických a sebeobslužných návyků
- osvojování pravidel slušného chování a jednání, vytváření pozitivních mezilidských vztahů a
- učení se tolerantnosti k odlišnostem lidí
- poznávání svého nejbližšího okolí, osvojování si ochrany životního prostředí a pravidel silničního provozu
- rozvíjení myšlení a vyjadřování, rozšiřování slovní zásoby při pojmenovávání věcí, jevů a dějů
- chápání významu věcí a jejich vlastností, vzájemných vztahů a souvislostí
- pojmenovávání předmětů, činností, nových poznatků a zkušeností z každodenního života
- utváření pozitivního vztahu k živé i neživé přírodě
- upevňování zásad zdravého životního stylu a ke správnému jednání v situacích ohrožujících jeho zdraví a bezpečnost
- správné chování v situacích ohrožujících zdraví a bezpečnost člověka
- nacvičování praktických dovedností

VLASTIVĚDA (7. – 10. ročník)

Charakteristika vzdělávací oblasti:

Předmět Vlastivěda byl vytvořen ze vzdělávací oblasti Člověk a společnost. Svým obsahem navazuje na předmět Věcné učení. Seznamuje žáky s minulostí, současností a připravuje žáky na občanský život. Utváří a rozvíjí osobnost žáků, pomáhá jim orientovat se v mezilidských vztazích, vychovává k toleranci, respektování lidských práv a učí základům pravidel společenského chování. Součástí vzdělávání je i přístup k ochraně přírodního prostředí a kulturních hodnot.

Zaměřuje se na rozvoj osobnosti žáků po stránce citové a volní a na rozvíjení kognitivních funkcí tak, aby jejich začleňování do společenských vztahů bylo co nejúspěšnější.

Tématické okruhy:

- Historie našeho národa
- Člověk ve společnosti
- Poznatky o společnosti
- Péče o občana

Cílové zaměření vzdělávací oblasti:

- získávání základních poznatků o minulosti a současnosti naší země a změny ve způsobu života
- poznávání historických a kulturních památek v nejbližším okolí, ochrany životního prostředí
- praktické zvládání přiměřeně náročných situací běžného života
- osvojení základů společenského chování, pozitivních mezilidských vztahů, pochopení rovnoprávnosti a tolerance
- vyjadřování vlastních myšlenek, pocitů a potřeb, nacházení své role ve společnosti
- rozvíjení respektu ke kulturním, náboženským a jiným odlišnostem lidí, skupin a různých společenství
- pochopení práv a povinností občanů, k rozpoznání protiprávního jednání a vědomí jeho důsledků

PŘÍRODOVĚDA (7. – 10. ročník)

Charakteristika vzdělávací oblasti:

Přírodověda byla vytvořena ze vzdělávací oblasti Člověk a příroda. Svým obsahem navazuje na předmět Věcné učení. Rozšiřuje vědomosti získané na 1. stupni a zároveň žáky seznamuje s novými oblastmi vědění. Umožňuje poznávat přírodu živou i neživou, vede k chápání přírodních zákonitostí, ukazuje možnosti jejich využití při řešení praktických úkolů. Žáci poznávají souvislosti a zákonitosti dění v přírodě, nutnost ochrany životního prostředí. Učí se vše uplatnit v praktickém životě, poznávat přírodní podmínky nejen ve svém nejbližším okolí a na území ČR, ale i v Evropě.

Cílové zaměření vzdělávací oblasti:

- seznámení s přírodními zákonitostmi, příčinami přírodních jevů a získané poznatky využít v praxi
- vnímání vztahů a souvislostí mezi činnostmi lidí, životním prostředím a přírodou, získávat praktické
- návyky k ochraně životního prostředí jedincem, bezpečný pohyb ve volné přírodě
- získávání praktických zkušeností s přírodními i umělými látkami a materiály
- získání elementárního povědomí o planetě Zemi, o vesmíru
- seznámení s používáním mapy, povědomí o sousedních zemích
- utváření a využívání dovedností v situacích ohrožujících životy, zdraví, majetek nebo životní prostředí

HUDEBNÍ VÝCHOVA

Charakteristika vzdělávací oblasti:

Předmět Hudební výchova byl vytvořen ze vzdělávací oblasti Umění a kultura. Žáci si v něm vytvářejí kladný vztah k hudbě, učí se pozorně a s porozuměním hudbě naslouchat a emocionálně ji prožívat. Na základě praktických činností se učí ovládat jednoduché hudební nástroje, osvojují si písně lidové i umělé a poznávají kulturu svého národa i národů jiných.

Tématické okruhy:

- Vokální a instrumentální činnosti
- Poslechové činnosti
- Hudebně pohybové činnosti

Cílové zaměření předmětu:

- rozvíjení pozitivního vztahu k umění
- kultivované vystupování a získávání sebedůvěry
- podpora rozvoje hudebnosti a hudebních schopností vůbec
- poznávání národní kultury
- seznámení s kulturou jiných národů a etnik
- pomocí rytmických cvičení pozitivně ovlivnit rozvoj řeči žáků

VÝTVARNÁ VÝCHOVA**Charakteristika vzdělávací oblasti:**

Předmět Výtvarná výchova byl vytvořen ze vzdělávací oblasti Umění a kultura. Žáci jsou v tomto předmětu vedeni k citlivému vztahu člověka k prostředí, ke vnímání a pozorování tvůrčích výsledků vlastních i ostatních. Žáci mají možnost výsledky své práce prezentovat formou příspěvku do školního časopisu, účastí na výstavách a výtvarných soutěžích. Cílem předmětu je realizovat vlastní tvůrčí záměr. Žáci se učí správně pojmenovat, rozlišovat, porovnávat a uplatňovat výtvarné pojmy.

Cílové zaměření předmětu:

- využívání a rozvoj dovedností a tvořivých schopností
- poznávání národní kultury
- rozvoj individuálních schopností při vlastní tvorbě
- rozvoj estetického cítění a vnímání prostředí
- uplatňování neverbální komunikace

Průřezová témata:

Do předmětu Výtvarná výchova jsou začleněna průřezová témata z OSV, EVVO, MV.

VÝCHOVA KE ZDRAVÍ (9. – 10. ročník)

Charakteristika vzdělávací oblasti:

Předmět Výchova ke zdraví navazuje na vzdělávací oblast *Člověk a jeho svět*. Žáci získávají základní poznatky o člověku a dovídají se o preventivní ochraně jejich zdraví. Jsou vedeni ke zdravému způsobu života a k péči o své zdraví. Učí se zdravému způsobu života a pečovat o své zdraví, upevňují si hygienické a stravovací návyky. Jsou seznamováni s formami odmítání škodlivých látek, se zvládáním situací ohrožujících jejich zdraví a jak jim předcházet.

Cílové zaměření vzdělávací oblasti:

- upevňování hygienických, stravovacích a sebeobslužných návyků
- osvojování si uplatňování preventivních činností podporujících zdraví
- seznamování s fyziologickými, psychickými i sociálními změnami spojenými s dospíváním
- poznávání vlastních pohybových možností a omezení, rozvíjení a využívání pohybových schopností a dovedností
- upevňování zásad zdravého životního stylu, ochrany zdraví a vedení ke správnému jednání v situacích ohrožujících jeho zdraví a bezpečnost
- nacvičování praktických dovedností
- odmítání škodlivých látek neslučitelných se zdravím
- vnímání prožitků z pohybové činnosti

ZDRAVOTNÍ TĚLESNÁ VÝCHOVA

Charakteristika předmětu:

Předmět **zdravotní tělesná výchova** je součástí vzdělávací oblasti *Člověk a zdraví*. Je doporučen žákům s trvale nebo přechodně změněným zdravotním stavem (III. zdravotní skupina) jako alternativní formu tělesné výchovy. Cílem je odstranění nebo zmírnění zdravotního oslabení žáků, kteří jsou zařazeni na základě doporučení lékaře. Pro pohybové vzdělávání žáků je nutné nejen rozvíjet pohybové schopnosti a dovednosti, ale i korekce zdravotních oslabení.

Cílové zaměření předmětu:

- Rozpoznat základní situace, které ohrožují tělesné i duševní zdraví a osvojit si poznatky jak jim předcházet
- Poznávání vlastních pohybových možností a omezení, rozvíjení a využívání pohybových schopností a dovedností
- Vnímat prožitek z pohybové činnosti

PRACOVNÍ VÝCHOVA

Charakteristika předmětu:

Předmět Pracovní výchova byl vytvořen ze vzdělávací oblasti Člověk a svět práce. Žáci si v něm vytvářejí a rozvíjejí pracovní dovednosti, cvičí jemnou i hrubou motoriku a získávají dobrý vztah k práci. Součástí výuky je práce na školní zahradě, ve cvičné kuchyni a ve vyšších ročnících i ve školní dílně.

Tématické okruhy:

- Sebeobsluha
- Práce s drobným materiálem
- Práce montážní a demontážní
- Pěstitelské práce
- Práce v domácnosti
- Práce s technickými materiály

Cílové zaměření předmětu:

Žák je v tomto předmětu veden k:

- zvládnutí sebeobsluhy
- rozvoji motoriky, vytváření pracovních dovedností a návyků
- praktickému užívání předmětů denní potřeby, pomůcek, nástrojů a drobného nářadí
- překonávání obtíží při dokončování pracovních úkolů
- pochopení jednoduchých pracovních postupů
- odpovědnosti za výsledky své práce
- spolupráci při řešení pracovních úkolů
- k dodržování hygieny a bezpečnosti práce

SMYSLOVÁ VÝCHOVA (1. – 10. ročník)

Charakteristika vzdělávacího předmětu:

Vzdělávací oblast Člověk a jeho svět se realizuje pomocí předmětu Smyslová výchova, která pomáhá žákům poznávat své nejbližší okolí a utvářet si k němu citový vztah. Žáci systematicky procvičují zrakové, sluchové, čichové, chuťové a hmatové vnímání, vizuomotoriku a prostorovou orientaci, rozvíjejí smyslové analyzátory a jejich funkce. Osvojují si vhodné chování a jednání na konkrétních příkladech, učí se toleranci, spolupráci a pomoci. Rozšiřují si slovní zásobu, zlepšují komunikaci, hodnotí podle daných kritérií. Smyslová výchova prolíná všemi vzdělávacími obory.

Vzdělávací obsah předmětu Smyslová výchova je členěn do tematických okruhů:

- Rozvíjení zrakového vnímání
- Rozvíjení sluchového vnímání
- Rozvíjení hmatového vnímání
- Prostorová a směrová orientace
- Rozvíjení čichového a chuťového vnímání

Cílové zaměření vzdělávacího předmětu:

- uspokojování základních životních potřeb
- upevňování hygienických a stravovacích návyků
- orientaci v nejbližším okolí
- vytváření základních schopností manipulace s předměty
- poznávání a pojmenovávání základních barev
- rozlišování, poznávání a třídění předmětů podle velikosti, tvaru, barev a zvuku
- napodobování předváděných pohybů
- napodobování a rozlišování různých zvuků
- rozlišování a určování chuťových vlastností látek

ROZUMOVÁ VÝCHOVA

Charakteristika předmětu:

Předmět Rozumová výchova byl vytvořen ze vzdělávací oblast Člověk a komunikace. Žákům pomáhá rozvíjet vhodnou formou komunikaci s okolím. Prostředkem vzdělávání jsou různé

formy augmentativní a alternativní komunikace. Získávají dovednosti dorozumívání se s okolím.

Tématické okruhy:

- Rozvíjení poznávacích schopností
- Rozvíjení logického myšlení a paměti
- Rozvíjení grafických schopností

Cílové zaměření předmětu:

- Rozvíjení rozumových schopností
- Uplatňování základních hygienických a sebeobslužných dovedností a rozvíjení samostatnosti při každodenních činnostech
- Osvojení komunikačních dovedností za použití netradičních komunikačních metod (např. sociální čtení, piktogramy, nonverbální komunikační metody)
- Osvojení základů orientace
- Rozvíjení poznávacích schopností
- Osvojení základů psaní hůlkovým písmem

ZDRAVOTNÍ TĚLESNÁ VÝCHOVA – těžké postižení

Charakteristika předmětu:

Předmět **zdravotní tělesná výchova** je součástí vzdělávací oblasti Člověk a zdraví. Pro pohybové vzdělávání žáků je nutné nejen rozvíjet schopnosti a dovednosti, ale i korekce zdravotních oslabení. Rozvíjet aktivní činnosti hybnost žáků, správné držení těla a zvyšovat tělesnou zdatnost.

Cílové zaměření předmětu:

- Uplatňovat preventivní činnosti podporující zdraví
- Rozvíjet aktivní hybnosti a využívat pohybových schopností a dovedností
- Poznávání vlastních fyzických a zdravotních předpokladů pohybových možností a omezení
- Zvýšení koncentrace pozornosti, překonání únavy
- Vnímat prožitek z pohybové činnosti

6 VZTAH ROMSKÉ RODINY KE VZDĚLÁVÁNÍ ŽÁKŮ NA SPECIÁLNÍ A PRAKTICKÉ ŠKOLE

6.1. Hlavní cíl výzkumu a výzkumné otázky

Hlavní cíl výzkumu se zabýval postojem romských rodičů a jejich dětí ke vzdělávání. Výzkum také zjišťoval, jaké faktory ovlivňují vzdělávání žáků ve speciální a praktické škole. Oblast zájmů se rozšířil i na celkovou spokojenost rodičů se školou s učiteli a vztahů se spolužáky. Pomocí výzkumných otázek pak najít silné a slabé stránky ke vzdělávání romských dětí ve speciální a praktické škole.

K naplnění výzkumných cílů byly stanoveny výzkumné otázky, které korespondují s definovanými cíli. Rozhovory byly realizovány:

- s romskými rodiči a jejich dětmi v domácím prostředí
- s romskými rodiči a jejich dětmi ve speciální a praktické třídě ZŠ

Výzkumné otázky:

Jaký je postoj rodičů (rodiny) ke vzdělávání

Jaká je celková spokojenost se školou s učiteli, spolužáky

Co vidí rodiče (rodina) jako hlavní faktor, který ovlivňuje vzdělávání jejich dětí

6.2. Charakteristika výzkumného vzorku

Kvalitativní výzkum, jehož je cílem něčemu porozumět a pochopit skutečnosti, které se dějí. Nejde o velké množství zkoumaného vzorku, jako je tomu v kvantitativních výzkumech, ale jen o pochopení situací malého počtu zúčastněných v co možná nejrozsáhlejších podrobnostech, v tomto výzkumu především romských rodičů a jejich dětí.

Při výběru výzkumného souboru byla použita metoda záměrného výběru. Jedná se o romské rodiny, jejichž děti navštěvují speciální a praktickou školu v Pardubicích. Vzhledem k nenadálým událostem letošního roku, tvořily výzkumný vzorek pouze čtyři romské rodiny.

1. **Rodina Robina:** matka, otec, 4 děti
2. **Rodina Melánie:** matka, otec, 6 dětí
3. **Rodina Antonia:** matka, otec, 2 děti
4. **Rodina Samanty:** matka, otec, 3 děti

1. Rodina Robina

Základní informace o rodině:

V rodině se mluví převážně česky. Sourozenci spolu mají pěkný vztah. V rodině funguje důvěra a porozumění. Nejstarší dcera, pomáhá bratrovi s přípravou do školy. Navštěvuje běžnou základní školu, kde dosahuje dobrých výsledků. (díky paní učitelce v přípravné třídě, která matku přesvědčila, že školu zvládne) Robin navštěvuje 3 ročník praktické třídy. Dva mladší sourozenci nejsou školou povinní.

1. Postoj rodičů (rodiny) ke vzdělávání

Rodiče považují vzdělání svých dětí za prioritu, jsou si vědomi toho, že bez vzdělání by byl jejich život mnohem těžší. Chtějí, aby jejich děti dosáhly co nejlepšího vzdělání, aby mohly najít a získat dobrou práci. Rodiče berou vzdělávání svých dětí s velkou zodpovědností. Pro učení jim poskytují zázemí a přejí si, aby se jejich děti vyučily řemeslu. Vzdělání je teď jediná cesta k lepšímu uplatnění v životě.

2. Celková spokojenost se školou s učiteli, spolužáky

Robin chodil do běžné základní školy, kde nestíhal tempo výkladu. Děti se mu pak posmívaly a setkal se zde se šikanou. Vše bylo provázeno s výchovnými problémy. Tady ve škole je méně spolužáků paní učitelka má na děti více času. A taky mají ve třídě paní asistentku, která jim pomáhá. Syn nedosahuje ve škole až tak dobrých výsledků jako jeho sestra, ale s pomocí asistentky ve třídě se lépe orientuje a škola ho docela baví. Učitelka je přísná, ale Robin jí poslouchá. Když je nějaký problém okamžitě dojde k nápravě. Děti zde nemají, negativní chování vůči romským dětem, se kterými se setkal jejich syn na základní škole.

3. Co vidí rodiče jako hlavní faktor, který ovlivňuje vzdělávání jejich dětí

Podle názoru otce by mělo být ve škole více romských asistentů, kteří by pomohli dětem se školní přípravou, protože romští rodiče nejsou schopni dětem s učením pomoci. Zvláště pak ve vyšších ročnících.

2. Rodina Melánie

Základní informace o rodině:

V rodině se mluví česky i romsky. Rodiče mezi sebou hovoří romsky. Sourozenci jsou již dospělí a mají své rodiny. Hodně se navštěvují, i když bydlí po celé republice. Jejich děti, chodí na běžnou základní školu. Melánie je nejmladší ze šesti dětí. Narodila se s pohybovými problémy a z důvodu časté nemocnosti a operací probíhá v současné době její vzdělávání v domácím prostředí. Melánie navštěvuje 5 ročník speciální třídy.

1. Postoj rodičů (rodiny) ke vzdělávání

Rodiče vnímají vzdělání jako prostředek k získání lepší práce a jako předpoklad k lepšímu životu. Chtějí, aby se dcera měla lépe než oni. Rodiče Melánii nakupují školní potřeby a knížky a snaží se dle svých možností dceři pomáhat. Pro rodiče je důležité, aby v rodině byly dobré vztahy a fungovala vzájemná soudržnost i mezi sourozenci. Rodiče si přejí, aby se Melánie vyučila.

2. Celková spokojenost se školou s učiteli, spolužáky

V případě potřeby probíhá mezi rodiči a školou oboustranná vstřícná komunikace. Ve škole má Melánie spoustu kamarádů a zlepšily se i její školní výsledky. Rodiče uvítali i to, že v případě potřeby si mohou domluvit konzultaci s třídní učitelkou i mimo termíny. Přístup současné třídní učitelky pomohl doplnit mezery v učivu a přispěl ke zvýšení celkové psychické pohody dívky, z čehož mají rodiče velkou radost.

3. Co vidí rodiče jako hlavní faktor, který ovlivňuje vzdělávání jejich dětí

Velkým vzorem jsou pro nás starší děti, mají školu, mají práci a daří se jim v životě. Máme z nich jako rodiče radost. Se starším synem (absolvent základní školy praktické) byli velké problémy se školou, teď má práci, pěkný byt je spokojený. Melánie ho miluje.

3. Rodina Antonia

Základní informace o rodině:

V rodině se mluví česky. Antonio má starší sestru, jejíž syn bude příští rok navštěvovat přípravnou třídu ZŠ. Otec je dlouho v práci, matka, která se stará o výchovu Antonia, není pro něj autoritou. Bydlí v městském domě hned vedle školy a matka každé ráno syna doprovází do školy. Po vyučování Antonia vyzvedává a odcházejí společně domů. Antonio navštěvuje 9 ročník a je ve škole desátým rokem. Ve škole se mu moc nedaří.

1. Postoj rodičů (rodiny) ke vzdělávání

Rodiče si přejí, aby Antonio školu dokončil, což se jim samotným nepovedlo. (časté absence) V budoucnu by se mohl i vyučit. U nich v rodině nebylo vzdělání důležité, nebralo se to jako priorita. Dnes je doba jiná a oni by si přáli lepší uplatnění pro svého syna. (Matka usilovala o pokračování vzdělávání Antonia na praktické dvouleté, ale to se jí zatím nepodařilo)

2. Celková spokojenost se školou s učiteli, spolužáky

Škola je blízko a nemusíme nikam daleko jezdit (to stojí peníze). Paní učitelka je hodná a věnuje se mu. Antonio tam má kamarády a nemá ve škole problémy se šikanou jako na minulé škole. Děti se mu tam posmívaly a jeho pořád bolela hlava a musela jsem s ním chodit často k lékaři. Matka také sdělila, že se někdy o syna bojí, když máme ve škole ty nemocné děti. (ZŠS navštěvují i děti s poruchou PAS) Jinak je rodina se školou spokojená.

3. Co vidí rodiče jako hlavní faktor, který ovlivňuje vzdělávání jejich dětí

Tady ve škole je hodně romských dětí a mají se tu dobře. Můžeme se na děti podívat, jak pracují ve vyučování (různé akce a tvoření dětí, které probíhá v rámci vyučování). Nejsou tady pod velkým tlakem, učí se pomalu. To se nám líbí.

4. Rodina Samanty

S dětmi v rodině mluví rodiče česky. V této rodině funguje řád a pravidla. Domácí povinnosti nemají, jedinou povinností je škola. Matka příležitostně vypomáhá v jedné firmě jako švadlena. V rodině funguje sourozenecká výchova, kdy si sourozenci pomáhají a vzájemně se podporují. Samanta navštěvovala přípravnou třídu, v současné době chodí do 3 ročníku praktické třídy. Je to jedna z mála romských rodin, kde pracují oba rodiče. Rodiče se střídají ve vyzvedávání Samanty ze školy. Neustále se vyptávají na školní výsledky své dcery a mají mezi sebou pěkný vztah.

1. Postoj rodičů (rodiny) ke vzdělávání

Rodiče shodně uvádí, že na vzdělání kladou velký důraz, protože ve vzdělání vidí šanci na lepší život pro své děti. Dětem se snaží dle svých možností s učením co nejvíc pomáhat, popřípadě požádají o pomoc rodinnou známou k doučování školní látky.

2. Celková spokojenost se školou s učiteli, spolužáky

Matka uvádí, že je vděčná, že se Samantě ve škole líbí a nemá žádné problémy. Hodně se toho naučila, zná české písničky a umí pěkně malovat. Nechce ani domů. Celkově jsou oba rodiče se školou a učiteli spokojeni. Rodiče byli i velmi spokojeni s přípravnou třídou, děti tam měli romskou asistentku.

3. Co vidí rodiče jako hlavní faktor, který ovlivňuje vzdělávání jejich dětí

Rodiče zpětně kladně hodnotí docházku svých dětí do přípravné třídy a na škole by uvítali romského asistenta, který by byl spojka mezi námi rodiči a učiteli. Myslí si, že by tím předešlo nepochopením mezi učiteli a romskými rodiči. Také zdůrazňují význam přípravných tříd a nutnost asistentů. Matka považuje za důležité, aby škola nabízela doučování.

6.3. Závěry výzkumného šetření

Cílem výzkumného šetření bylo zjistit, jaký mají postoj rodiče ke vzdělávání a jaké faktory ovlivňují vzdělávání žáků ve speciální a praktické škole. Oblast zájmů se rozšířil i na celkovou spokojenost rodičů se školou s učiteli a vztahů se spolužáky.

Výsledky přinášejí překvapivé zjištění o pozitivním postoji romských rodičů ke vzdělávání svých dětí. Rodiče shodně uvádějí, že vzdělání v dnešní době nabývá na významu a to nejen v souvislosti se zvyšující se životní úrovní. Přejí si, aby jejich děti dosáhly na vyšší vzdělání, než oni, dokončily školu a vyučily se řemeslu. Snaží se děti podporovat ve vztahu ke škole, ale i v domácí přípravě. Faktorem, který ovlivňuje vzdělávání, zařazují docházku dětí do přípravné třídy.

Kladně hodnotí mírnější tempo výuky, malý počet dětí ve třídě, více romských spolužáků na speciální škole. Také zde nedochází k šikaně dětí. Se školou i s přístupem učitelů jsou spokojeni, jen by si přáli ve škole více romských asistentů z důvodu lepší komunikace mezi dětmi a rodiči.

Romští rodiče si dobře uvědomují, že vzdělání je předpokladem pro získání práce a zajištění budoucnosti.

7 ZÁVĚR

Předložená závěrečná práce se zabývala vztahy romských rodičů ke vzdělávání na speciální a praktické škole a jejich dětí ke vzdělávání. Výzkum také zjišťoval, jaké faktory ovlivňují vzdělávání žáků, celkovou spokojenost rodičů se školou s učiteli a vztahy se spolužáky. Pomocí výzkumných otázek pak najít silné a slabé stránky ke vzdělávání romských dětí ve speciální a praktické škole.

Z výzkumné části vyplývá pozitivní postoj romských rodičů ke vzdělávání svých dětí. Rodiče si uvědomují, že vzdělání je cestou k lepšímu životu a kvalitnějšímu uplatnění na trhu práce. Slabou stránkou je málo romských asistentů, chybějící doučování dětí, které by rodiče uvítali.

S jistotou, ale nemůžeme říci, že ostatní romské rodiny se začnou vzdělávat, budou všichni pracovat a nepobírat sociální dávky. Těch, kteří nikdy nepracovali, protože to v jejich rodině nebylo zvykem, je stále dost. Toto je malý zlomek rodin, který nás ve škole opravdu těší, protože jsou pozitivním příkladem ostatním romským rodinám. Děti jsou ve škole spokojené, mají milou paní učitelku, nikdo je nešikanuje, školu bez větší námahy zvládají, mají tam své romské spolužáky. A to se v romské komunitě rychle šíří. Velmi rádi se teď vracejí do školy speciální, dříve zvláštní a žádná dřívější diskriminace jim nevadí.

8 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- BAKALÁŘ, P. *Psychologie Romů*. Votobia Praha, 2004. 179 s. ISBN 80 – 7220-180-8
- BALABÁNOVÁ, H. *Praktické zkušenosti se vzděláváním romských dětí*. Praha: občanské sdružení MENT, 1995, 28 s.
- BALVÍN, J. *Bariéry a negativní jevy v životě a vzdělávání Romů*. In HÜBCHMANNOVÁ, M. *Bariéry ve vzdělávání romských dětí*. Praha: Hnutí R. 1996. 67s. ISBN 80-905149-1-6
- BALVÍN, J. *Výchova a vzdělávání romských žáků jako pedagogický systém*. Praha:Radix, 2004. 206 s. ISBN 80-8631-48-9
- BALVÍN, J. *Výchova, vzdělávání a kultura ve vztahu k národnostním menšinám*. In SEKYT, Viktor. *Romské děti ve škole*. Vydala komise Rady hlavního města Prahy pro oblast národnostních menšin, Praha, 2004. 495 s. ISBN 80- 902972-6-9
- BARTOŇOVÁ, M. *Strategie ve vzdělávání žáků se sociálním znevýhodněním se zřetelem na romské etnikum v počátečním vzdělávání*. Brno: Masarykova univerzita, 2009. 223 s. ISBN978-80-210-5103-4
- ČÁP, J.; MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2007. 656 s. ISBN 80-7178-463-X
- ČÍŽKOVÁ, J. *Specifika romských dětí při začleňování od české společnosti in Otevřené otázky sociální pedagogiky*. Sborník z konference Multikulturní výchova v období globalizace konané na Pedagogické fakultě UP v Olomouci 22. 10. 1999. Praha: Grada, 2000.
- DAVIDOVÁ, E. *Cesty Romů – Romano drom 1945-1990*. Olomouc: univerzita Palackého, 244 s. ISBN 80-7067-533-0.
- DAVIDOVÁ, E., a kol. *Kvalita života a sociální determinanty zdraví u Romů v České a Slovenské republice*. Praha: Triton, 2010. 256 s. ISBN 978-80-7387-428-5
- DAVIDOVÁ, E. *Ke způsobu bydlení, obživy a odívání*. Vydali SVAN Moravskézemské muzeum ve spolupráci s Muzeem romské kultury v Brně, 1999.90s. ISBN 80-85956-14-4
- DEMETER, G. *Slovo dvěma romským novinářům*. In: HÜBSCHMANNOVÁ: *Můžeme se domluvit*. Olomouc: Ped. Fak. UP, str. 110 - 113
- HORŇÁK, L. *Rómski žiak v škole*. Prešov: PF PU v Prešově, 2005. 357 s. ISBN 80-8068-356-5.

- HORVÁTHOVÁ, J. *Kapitoly z dějin Romů* Praha: Člověk v tísní, 2002. 84 s.
- HŮBSCHMANNOVÁ, M. *Šaj pes dovakeras (Můžeme se domluvit)*. Olomouc: UP Olomouc, 1993. 117 s. ISBN 80-7067-335-9
- JAKOUBEK, M. *Romové-konec (ne)jednoho mýtu*. Praha: Socioklub, 2004. 317 s. ISBN 80-86140-21-0
- JAKOUBEK, M., BUDILOVÁ, L. *Romové a Cikáni-neznámí i známí: Interdisciplinární pohled*. Voznice: Leda, 2008. 334 s. ISBN 978-80-7335-119-9
- KALEJA, M. *Romové a škola versus rodiče a žáci*. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 2011. 162 s. ISBN 978-80-7368-943-9
- KALEJA, M. *Determinanty hodnotových konstruktů ve vzdělávání romských žáků základních škol*. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 2013. 124 s. ISBN 978-80-7464-233-3
- KALEJA, M., KNEJP, J. *Mluvme o Romech-Aven vakeras pal o Roma*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009. 10 s. ISBN 978-80-7368-708-3.
- KLÍMA, P. *Psychologické vyšetření romského dítěte v poradenském systému*. *Výchovné poradenství* 13., s. 5 -14
- KOVAŘÍKOVÁ, M., HEŘMANOVÁ, V. et al. *Pedagogická- psychologická problematika romských žáků ve vztahu k jejich školní úspěšnosti*. Praha: Copyright, 1998. 107 s. ISBN 80-7044- 225 -5
- LACKOVÁ, E. *Narodila jsem se pod šťastnou hvězdou*. Praha: Triáda, 1997. 270 s. ISBN 80-901861-8-1
- LÁZNIČKOVÁ, I. *Tradiční rodinné vztahy, obřady a obyčej*. In: *Romové – O Roma: Tradice a současnost*. Brno: Muzeum romské kultury, 1999.
- NAVRÁTIL, S., MATTIOLI, J. *Jak pomoci romským dětem stát se úspěšnými žáky-praktická rukověť učitele*. Brno: Paido, 2001 ISBN 80-7315-009-3
- NEČAS, C. *Romové České republiky včera a dnes*. Olomouc: Univerzita Palackého, 1999. 130 s. ISBN 80-7067-952-2
- OLÁH, V. *Romipen/Romipen*. In *Le Kmamaeskere čhave / Děti slunce*. Praha: 2005, matice romská.

- PAPE, I., *Jak pracovat s romskými žáky*. Praha: Občanské sdružení Slovo 21, 2007. s. 55
- PAVELČÍKOVÁ, N. *Romové v českých zemích 1945–1989*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2004. 183. ISBN 80-866621-07-3
- POLECHOVÁ, P. *Jak se dělá, „škola pro všechny“*. 1. vyd. Kladno: Občanské sdružení AISIS, 2005. s. 101 ISBN 80-239-4667-6
- ŘÍČAN, P. *S Romy žít budeme, jde o to jak*. 1. vyd. Praha: Portál, 1998. 144 s. ISBN 80-7178-250-5
- ŘÍČAN, P. *S Romy žít budeme, jde o to jak: dějiny, současná situace, kořeny problémů naděje společné budoucnosti*. 2. vyd. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-410-9
- SMĚKAL, V. *Podpora optimálního rozvoje osobnosti dětí z prostředí minorit*. In ŘÍČAN, P. *Nová identita českých Romů – naděje nebo hrozba*. I vyd. Brno: Barrister a Principal, 2003. 197s. ISBN 80- 85947-82X
- ŠÍŠKOVÁ, T. *Menšiny a migranti v České republice*. In GORNIÁKOVÁ, A. *Romský pedagogický asistent ve škole* Praha: Portál, 2001. 188 s. ISBN 80-7178-648-9
- ŠOTOLOVÁ, E. *Vzdělávání Romů*. Praha: Grada, 2001. 92 s. ISBN 80-247-0277-0
- URBAN, D. *Sociální práce s romskými rodinami*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2015. ISBN 978-80-7422-457-7
- VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie. Dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80 - 7178-308-0

Jiná literatura a zdroje

- Informace pro učitele. Projekt Varianty, Člověk v tísní, společnost při ČT, o. p. s. 2002
- ROUS, J. *Práce s romskou mládeží*. Odborné semináře Vydala Salesiánská provincie Praha-Odbor pastorační mládeže 2002
- ŘETÍZEK, *Sborník příspěvků k metodice práce v organizacích pracujících s romskými dětmi a mládeží*. Praha: Občanské sdružení R- MOSTY, 2003. 110s.
- BIŠKOVÁ P. DP, *Vliv rodinné výchovy na školní úspěšnost romských žáků očima jejich rodičů*. Brno 2019

9 INTERNETOVÉ ZDROJE

Listina základních práv svobod, 1992. In Zákony pro lidi. [Online]. Cit. [2018-09-02] Dostupné

z: <http://zakony.centrum.cz/listina-zakladnich-prav-a-svobod/hlava-4-clanek-32>

Zpráva o stavu romské menšiny za rok 2014. In ČTK. [Online]. Cit. [2019-07-03]

Dostupné z: <http://www.romea.cz/cz/>

Strategie romské integrace do roku 2020. In Vláda České republiky. [Online].

Cit. [2019-07-03] Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/zalezitosti-romskekomunity/dokumenty/strategii-romske-integrace-na-roky-2015-az-2020-151703/>

Novela školského zákona č. 82/2015 Sb., 2015 [Online] Cit. [2019-05-03] Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-48>

O nás [cit. 7. 1. 2011] Přístup z:

<http://zsaprsklasterni.webnode.cz/news/informace-pro-rodice-o-specialni-tride>